

RAPPORT

Bättre villkor för finska språket

Rapport om finska språkets roll i Sverige

2010-09-02

Folkpartiets huvudförslag

1. **Rätt till finska vid kontakt med offentlig sektor.** Vårt långsiktiga mål är att individen ska ha samma rätt att använda finska och få offentlig service på finska i hela landet. Vi ser förvaltningsområdena som ett snabbspår för de kommuner som har många sverigefinska invånare, samtidigt som individens rättigheter ska fortsätta att stärkas i övriga landet.
2. **Utred ny kursplan för finska.** Vi vill utreda frågan om att skapa en ny kursplan för det nationella minoritetsspråket finska genom att kombinera det bästa ur kursplanen för modersmål med den kursplan indelad i steg som finns i moderna språk. I utredningen av denna nya kursplan ska också ingå möjligheten för eleverna att kunna läsa detta nya ämne som språkval på grundskolan eller som elevens val eller skolans val.
3. **Slopa kravet på grundläggande kunskaper för modersmålsundervisning i minoritetsspråk.** Folkpartiet har redan genomfört förbättringar i rätten till modersmålsundervisning i minoritetsspråk. Vi vill gå vidare genom att också slopa kravet på grundläggande kunskaper för modersmålsundervisning i minoritetsspråk, när ekonomin tillåter.
4. **Uppmuntra till kvalificerade yrkesutbildningar med språkkompetens.** Underlätta för kvalificerade yrkesutbildningar med minoritetsspråksprofil, t.ex. vad gäller lärare, sjuksköterskor, socionomer och jurister.
5. **Språkkunskap ska vara merit vid anställning.** Folkpartiet är det parti som kanske tydligast försvarar svenska språket som vårt gemensamma kommunikationsredskap i Sverige, men vi är också tydliga med att andra språkkunskaper är omistliga i många sammanhang. Språkkunskaper i finska, övriga nationella minoritetsspråk och andra språk ska i princip alltid anges som en merit.
6. **Stärk rätten till vård, omsorg och socialtjänst på finska.** Ge invånare i hela landet rätt att få vård, omsorg och socialtjänst på finska i verksamheter där det finns finsktalande personal. Det gäller i första hand primärvård, missbruksvård, psykiatri och handikappomsorg.
7. **Äldre ska få välja!** Vi vill kraftigt uppmana alla kommuner att samverka om äldreomsorg med språkprofil. Det är viktigt att medborgare i hela landet ska ha rätt att, där så är möjligt, välja äldreomsorg där det finns finsktalande personal på heltid. Även med bastu om önskemålen finns!
8. **Individen ska kunna få information om språkkompetens inom äldreomsorgen.** Vi vill att den äldre individen ska kunna få information om vilka enheter inom äldreomsorgen som har finsktalande personal. De kommunala äldreombud som Folkpartiet vill att kommunerna inför bör även ha minoritetskompetens.
9. **Sveriges medie- och kulturliv finns också på finska.** Vi värnar public service-sändningarna på finska och andra minoritetsspråk.
10. **Erkänn de nationella minoriteterna och nationella minoritetsspråken i grundlagen.** Synliggör de fem nationella minoriteterna och nationella minoritetsspråken genom att uttryckligen räkna upp dem i regeringsformen.

Kansanpuolueen pääehdotus

1. **Oikeus käyttää suomea asioitaessa julkisen sektorin kanssa.** Pitkäaikaisena tavoitteenamme on antaa kaikille eri puolilla maata asuville kansalaisille samat oikeudet käyttää suomea ja saada julkisia palveluja suomeksi. Näemme hallintoalueet nopeana ratkaisuna niille kunnille, joissa asuu paljon ruotsinsuomalaisia, samalla kun yksilöiden oikeuksien vahvistamista on jatkettava myös muualla maassa.
2. **Selvitys uudesta suomen kielen kurssisuunnitelmasta.** Haluamme selvittää mahdollisuuden laatia uusi kurssisuunnitelma kansalliselle vähemmistökielille suomelle yhdistämällä äidinkielen kurssisuunnitelman sekä eri vaiheisiin jaetun modernien kielten kurssisuunnitelman parhaat puolet. Uuden kurssisuunnitelman selvitykseen tulee sisältyä myös oppilaiden mahdollisuus opiskella tätä uutta ainetta joko peruskoulun valinnaiskielenä tai oppilaan tai koulun valitsemana aineena.
3. **Perustietovaatimuksesta luopuminen vähemmistökielten äidinkielenopetuksessa.** Kansanpuolue on jo tehnyt parannuksia vähemmistökielten äidinkielenopetusta koskevaan oikeuteen. Haluamme lisäksi luopua perustietovaatimuksesta vähemmistökielten äidinkielenopetuksessa, kun se on taloudellisesti mahdollista.
4. **Kielitaitoa edellyttäviin korkeatasoisiin ammattikoulutuksiin kannustaminen.** Haluamme helpottaa osallistumista vähemmistökielisiin korkeatasoisiin ammattikoulutuksiin, joista on mahdollisuus valmistua mm. seuraaviin ammatteihin: opettaja, sairaanhoitaja, sosionomi ja juristi.
5. **Kielitaito tulee laskea ansioksi työhönotossa.** Kansanpuolue on Ruotsin puolueista se, joka ehkä selvimmin puolustaa ruotsin kielen asemaa Ruotsin yhteisenä viestintävälineenä, mutta olemme myös tuoneet selkeästi esille sen, että muiden kielten osaaminen on välttämätöntä monissa yhteyksissä. Suomen ja muiden kansallisten vähemmistökielten osaaminen sekä muut kielitaidot tulee periaatteessa aina laskea työnhakijalle ansioksi.
6. **Oikeus saada suomenkielisiä hoito-, hoiva- ja sosiaalipalveluja.** Haluamme antaa maamme kaikille asukkaille oikeuden saada hoito-, hoiva- ja sosiaalipalveluja suomeksi niissä toiminnoissa, joissa on suomenkielistä henkilöstöä. Tämä koskee ensi sijassa perusterveydenhuoltoa, päihdehuoltoa, psykiatriaa ja vammaishuoltoa.
7. **Vanhusten pitää saada valita!** Haluamme kannustaa kaikkia kuntia tekemään yhteistyötä erikielisten vanhustenhuoltopalvelujen tarjoamiseksi. On tärkeää, että eri puolilla maata asuvat kansalaiset voivat mahdollisuuksien rajoissa valita sellaisen vanhustenhuollon, jossa on kokopäiväistä suomenkielistä henkilöstöä. Heille on myös tarjottava mahdollisuus saunomiseen, jos he sitä toivovat!
8. **Yksittäisten henkilöiden on saatava tietoa erikielisistä vanhustenhuoltopalveluista.** Haluamme vanhusten saavan tietoa siitä, missä vanhustenhuoltoyksiköissä on suomenkielistä henkilöstöä. Kansanpuolue haluaa kuntien pestaavan kunnallisia vanhusasiamiehiä, joilla on myös vähemmistökielten osaamista.
9. **Ruotsin media- ja kulttuuritarjontaa myös suomeksi.** Puollamme julkisissa tiedotusvälineissä esitettävien lähetysten tarjoamista suomeksi ja muilla vähemmistökielillä.
10. **Kansallisten vähemmistöjen ja kansallisten vähemmistökielten tunnustaminen perustuslaissa.** Haluamme korostaa Ruotsin viiden kansallisen vähemmistön ja kansallisten vähemmistökielten asemaa mainitsemalla ne nimeltä Ruotsin hallitusmuodossa.

Inledning

Finska språket – en självklar del av Sverige

Sverige och Finland har en lång gemensam historia och många har under århundradena valt att flytta mellan länderna, eller inom Sverige som det var fram tills riket klövs 1809. Finska har alltid talats i Sverige sedan tidig medeltid – inte bara i norra Sverige utan också i Bergslagen och i Stockholm. Finska är en del av vårt gemensamma kulturarv. I slutet av 2008 fanns det enligt SCB i Sverige 436 000 personer födda i Finland eller med minst en förälder född i Finland. Gruppen sverigefinländare (sverigefinnar och finlandssvenskar i Sverige) är ännu större än så, eftersom många finskspråkiga har bott i Sverige sedan generationer. Ca 210 000 personer i Sverige beräknas ha finska som modersmål.¹

År 2000 ratificerade Sverige de två centrala folkrättsliga dokumenten om minoritetspolitik: Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Det innebar att Sverige slutligen erkände sina nationella minoriteter och deras språk, men det betydde också ett åtagande att värna om minoriteternas och minoritetsspråkens fortlevnad. Sverige erkänner fem nationella minoriteter: sverigefinnar, tornedalingar, samer, romer och judar. De nationella minoritetsspråken är finska, meänkieli (tidigare kallat tornedalsfinska), samiska, romani chib och jiddisch.

Minoritetsbegreppet: inte ”antingen eller” utan ”både och”

För Folkpartiet är minoritetspolitiken en liberal fråga om individens rättigheter. Möjligheterna och makten ska ligga hos den enskilda människan. Minoritetsbegreppet måste alltså utgå från den enskilda individens rätt att själv definiera sig.

Den enskildes självidentifikation ska inte vara underordnad stat, tradition eller organisationer. Den liberala minoritetspolitikens mål är att stärka individens möjligheter att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Detta är en angelägenhet för den som identifierar sig med majoritetsbefolkningen likaväl som för den som identifierar sig med en minoritet.

Att staten erkänner existensen av en minoritet får dock aldrig leda till att den kollektiva grupptillhörigheten bildar utgångspunkt för en politik där kollektivet överordnas den enskilde. Det måste vara den enskilda människan – inte stat, tradition eller organisationer – som avgör i vilken mån man känner tillhörighet till en nationell minoritet eller en språklig gemenskap. Vi kommer inte med pekpinnar eller styrning uppifrån.

En och samma människa kan beskriva sin identitet på växlande sätt under olika skeden i livet: minoritetsidentitet och/eller majoritetssvensk. Inte ”antingen eller” utan ”både och”.

Inget motsatsförhållande mellan språken

Kunskaper i svenska och i andra språk ställs ibland mot varandra i debatten. Sverige har ett folkrättsligt åtagande att stödja de nationella minoritetsspråken och ge individer större möjlighet att bevara och utveckla dem. När Sveriges minoritetsspråk trängs undan, utarmas också vårt land. Varje gång ett språk faller ur bruk stängs också dörren till den kultur och de minnen som är förknippade med detta språk.

Samtidigt förblir svenska det enda språket som är fullt ut samhällsbärande. Goda kunskaper i detta gemensamma kommunikationsspråk är lika viktigt för minoritetsspråkstalande som för

¹ *Sveriges språk - vem talar vad och var?*, Institutionen för lingvistik Stockholms Universitet 2009

alla andra. Även när det gäller språkkunskap handlar det alltså inte om att välja mellan svenska och minoritetsspråken, utan det handlar om att välja både och. I den språklag som gäller sedan 2009 slås svenskan som vårt lands officiella språk fast samtidigt som våra fem nationella minoritetsspråk erkänns.

En liberal reformperiod för minoritetspolitiken

Folkpartiet liberalerna har sedan ratificeringen av Europarådets ramkonventioner drivit på för att utveckla Sveriges minoritetspolitik. Under många år gick utvecklingen mycket långsamt, men sedan Alliansen övertog regeringsmakten har reformerna för att förbättra de nationella minoriteternas situation kommit slag i slag. Dessa förändringar har tillkommit med Jan Björklund (FP) och Nyamko Sabuni (FP) som direkt ansvariga statsråd. Vi kan med stolthet tala om att en liberal reformperiod för minoritetspolitiken har inletts.

- Sedan den 1 januari 2010 gäller ny lagstiftning till skydd för nationella minoriteter och minoritetsspråk.
- Förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska har utvidgats kraftigt till hittills 42 kommuner. Inom förvaltningsområdena kan enskilda använda minoritetsspråk i kontakter med myndigheter och har rätt till förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på minoritetsspråk.
- Även i övriga delar av Sverige har möjligheten förbättrats att använda minoritetsspråk. I hela landet har numera enskilda rätt att använda finska i kontakter med myndigheter om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket. Enskilda har även i hela landet möjlighet till äldreomsorg på finska om kommunen har tillgång till finskspråkig personal. Myndigheterna har därför fått i uppdrag att verka för att det finns tillgång till finskspråkig personal där det behövs i kontakter med myndigheten eller i omvårdnaden av äldre.
- Enskilda har alltid rätt att använda finska vid sina skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part.
- Regeringen har avsatt 70 miljoner kronor mer till minoritetspolitiken jämfört med de socialdemokratiska regeringarna, vilket innebär att anslaget ökats från 10 miljoner kronor till 80 miljoner kronor.
- Minoriteterna har fått rätt till samråd i frågor som rör dem enligt den nya lagstiftningen.
- Från och med budgetåret 2010 avsätts särskilda medel för språkvårdsinsatser samt för att revitalisera minoritetsspråken, i första hand samiska och meänkieli.
- Möjligheten till modersmålsundervisning har förbättrats för minoritetsspråk. Sedan 2007 har varje barn samma rätt att få modersmålsundervisning i ett minoritetsspråk även om språket inte används till vardags i hemmet. Likaså är en kommun skyldig att ordna modersmålsundervisning i minoritetsspråk även om bara en enda elev begär det. En förstärkt rättighet inte minst för finstalande.
- I den nya skollagen stärks möjligheter till modersmålsstöd i förskolan och i förskoleklassen. I den nya läroplanen för förskolan, som träder i kraft den 1 juli 2011, har det skrivits in att förskolan kan bidra till att barn som tillhör de nationella minoriteterna får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet.
- Regeringen uppdrog i juni 2010 åt Högskoleverket att föreslå åtgärder för hur Sverige på ett bättre sätt kan uppfylla åtagandena i Europarådets minoritetskonventioner när det gäller tillgång på lärare som kan undervisa i och på de nationella minoritetsspråken. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 30 april 2011.

Många viktiga steg har alltså tagits. Men det återstår också mycket att göra. Med denna rapport vill Folkpartiet staka ut kursen för fortsatta reformer.

Bättre villkor för finska språket – Folkpartiets förslag

1 Offentlig service på finska

1.1 Förvaltningsområdet och individens rättigheter

Folkpartiet liberalernas långsiktiga mål är att individen ska ha samma rätt att få heltäckande och likvärdig offentlig service på finska i hela landet. För oss är förvaltningsområdet en metod – inte ett mål i sig. Vi ser förvaltningsområden som ett snabbspår för de kommuner som har många sverigefinska invånare, men det är lika viktigt för oss att fortsätta stärka rättigheterna för individen att använda finska i hela det övriga Sverige. Den långsiktiga målsättningen är att sverigefinska invånare liksom övriga nationella minoriteter ska få samma rättigheter oavsett var i landet de bor.

Därför har det varit viktigt för oss att stärka individens rättigheter att använda finska i hela Sverige, både i och utanför förvaltningsområdet. Den stärkta rätten till modersmålsundervisning är ett viktigt exempel. Ett annat är att myndigheter i och med den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk har skyldighet att informera individer som tillhör en nationell minoritet om deras rättigheter.

Innan Alliansregeringen tillträdde fanns det fem kommuner i Norrbotten inom förvaltningsområdet för finska och 285 kommuner fanns utanför. Alliansregeringen har genom Folkpartiets insatser kraftigt utökat förvaltningsområdet för finska till sammanlagt 27 kommuner också i mellan- och väst-Sverige - bl a tunga sverigefinska kommuner som Stockholm, Västerås, Eskilstuna, Uppsala, Borås och Södertälje. Fler kommuner tillkommer successivt genom frivilliga ansökningar. Vi vill fortsätta att driva på lokalt för att fler kommuner ansluter sig till förvaltningsområdet.

Men vi är inte nöjda förrän finsktalande i hela landet har rätt till heltäckande och likvärdig offentlig service på finska. Därför vill vi fortsätta stärka rätten till finsk service också utanför förvaltningsområdena. Två exempel på detta:

Sedan tidigare gäller att den enskilde har rätt att använda finska vid muntliga eller skriftliga myndighetskontakter i frågor som avser myndighetsutövning i förhållande till honom eller henne, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet för finska. Nu har vi infört att samma rätt också gäller för övriga landet, om ärendet kan handläggas av personal som talar finska.

Sedan tidigare gäller att den enskilde inom förvaltningsområdet för finska har rätt att få förskoleverksamhet och äldreomsorg som bedrivs helt eller delvis på finska. Nu har vi infört en motsvarande rätt att få äldreomsorg på finska också i övriga landet, om kommunen har tillgång till personal som talar finska.

Kommuner och myndigheter har numera en skyldighet att informera personer som tillhör nationella minoriteter om deras rättigheter, och likaså har de skyldighet att verka för att det finns tillgång till finskspråkig personal där det behövs. För oss i Folkpartiet liberalerna innebär detta att kommuner och myndigheter numera har en skyldighet att kunna berätta för finsktalande hur de kommer att hantera ärenden på finska. Det innebär också att de behöver identifiera om de har finsktalande personal för att kunna användas ifall behov uppstår. Detta

är ett perspektivskifte som kan få stora och positiva effekter – om det följs upp i konkret handling.

Den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk innebär betydande förbättringar i rätten att använda finska och få service på finska. Länsstyrelsen i Stockholms län har tillsammans med Sametinget fått ett rikstäckande ansvar att följa hur minoritetspolitiken genomförs. Vi vill nu följa utvecklingen noggrant och sätta press på att kommunerna uppfyller den nya lagen. För att detta ska fungera vill vi också driva på för att alla kommuner ska samarbeta mer vad gäller språkkompetens inom offentlig sektor.

1.2 Språk som merit och kompetens

Medan det oftast ses som en god merit för en person med svenska som modersmål att behärska ett extra språk, är det långt ifrån lika självklart att anses som ett extra plus för en person med finska som modersmål att behärska både svenska och finska. Ändå behövs språkkunskaper i de flesta offentliga verksamheter.

Folkpartiet är det parti som kanske tydligast försvarar svenska språket som vårt gemensamma kommunikationsredskap i Sverige, men vi är också tydliga med att andra språkkunskaper är omistliga i många sammanhang. Till exempel måste språkkunskaperna hos äldreomsorgens personal tas till vara bättre, så att äldre finsktalande som tappat svenskan på äldre dagar kan få en värdig omsorg. Som framgår längre fram i denna rapport vill vi också utvidga denna rätt till att också gälla vård, omsorg och socialtjänst.

Alla statliga myndigheter har också ett självklart behov av språkkompetens i sina internationella kontakter. Några exempel där detta är särskilt betydelsefullt är UD, Sida och Kommerskollegium. Därför ska språkkunskaper i andra språk än svenska, såsom finska i princip alltid anses som en merit.

2 Utbildning

2.1 Satsa på finska språket i skolan

Finska är det största minoritetsspråket i Sverige. Men trots att nästan 8 500 grundskoleelever är berättigade till modersmålsundervisning är det bara 3 500 (41 procent) som läser det. Inget annat av de stora modersmålen har så låg andel.

Även om det är fullt möjligt för eleverna att läsa finska under tiden för språkval är det många som hellre väljer ett nybörjarspråk, alltså tyska, franska eller spanska. Det är också tillåtet att läsa finska som modernt språk, men det är hittills ett fåtal elever som tagit den möjligheten.

En stor och viktig skillnad mellan moderna språk och modersmål är att undervisningen i moderna språk följer en kursplan med en tydlig progression. Den är indelad i sju steg där eleverna förväntas klara de två första på grundskolan. Modersmålsundervisningen saknar detta, vilket gör att ett lärosäte inte kan avgöra vilken nivå eleven ligger på.

Vår slutsats är att varken finska som modernt språk eller som modersmål uppfyller de krav som ska kunna ställas på undervisningen för vår största nationella minoritet. Vi vill därför utreda om det går att kombinera det bästa av kursplanen för modersmål med stegtanken i kursplanen för moderna språk. I så fall skapas en särskild kursplan för finska som nationellt minoritetsspråk som eleverna ska kunna välja som språkval i skolan.

Elever som vill läsa tyska, franska eller spanska som språkval bör ändå kunna studera finska, efter den nya kursplanen, under skoldagen. De bör därför kunna utnyttja tiden för elevens val eller skolans val för detta. En sådan möjlighet finns redan i dag, men vi vill se över om det går att ytterligare skärpa skollagstiftningen för att garantera att eleverna får en regelbunden undervisning i minoritetsspråk på skoltid.

Utöver detta vill vi att Skolinspektionen genomför en särskild granskning av betygssättningen i modersmål. Rätt kunskap ska ge rätt betyg och betygssättningen ska vara likvärdig över landet.

Folkpartiet vill även slopa kravet på grundläggande kunskaper för modersmålsundervisning i minoritetsspråk. Folkpartiet har redan genomfört förbättringar i rätten till modersmålsundervisning i minoritetsspråk. Vi vill gå vidare genom att också slopa kravet på grundläggande kunskaper för modersmålsundervisning i minoritetsspråk, när ekonomin tillåter.

Folkpartiet vill också förstatliga skolan. Det innebär att staten tar över ansvaret för lärare och elever – någonting som vi tror gynnar läraryrkets status. Självklart ska även modersmålslärarna vara en viktig del i en framtida statlig skola.

2.2 Fristående alternativ – extra viktiga för att stärka finskan

Folkpartiet vill värna de enskilda alternativen inom förskolan, grundskolan och gymnasieskolan. På så sätt får föräldrar och elever i hela landet ökad möjlighet att välja förskoleverksamhet eller skola med finskspråkig profil. Samma mål för barnens språkutveckling i svenska språket ska däremot gälla för dessa förskolor som för andra.

Sedan den 1 juli 2006 råder etableringsfrihet för förskolor och fritidshem i Sverige. Detta infördes av Allianspartierna med hjälp av Miljöpartiet, under hårt motstånd från Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. I regeringsställning har vi utökat denna frihetsreform till att gälla all form av förskoleomsorg.

Etableringsfrihet inom barnomsorgen har stärkt valfriheten för föräldrar men också ökat utrymmet för enskilda initiativ och eget företagande inom välfärdsområdet. Detta är särskilt viktigt för grupper med speciella behov, exempelvis för finsktalande. En flexiblare barnomsorg där föräldrar har större möjlighet att både efterfråga och skapa egna barnomsorgslösningar är en efterlängtd reform.

Varje barn är unikt. Därför har regeringen, på Folkpartiets initiativ, infört en barnomsorgspeng från och med den 1 juli 2009. Barnomsorgspengen fungerar som skolpengen och betyder att det kommunala bidraget följer med barnen oavsett vilken verksamhet föräldrarna väljer. Det är också fritt att söka barnomsorg i en annan kommun, om den skulle ha ett bättre utbud av finsktalande förskolor.

Från och med den 1 juli 2009 är enskilda förskolor och fritidshem inte heller tillståndspliktiga, utan kommunerna ska vara skyldiga att godkänna enskild förskoleverksamhet och enskild skolbarnomsorg i form av förskola, fritidshem och pedagogisk omsorg, om verksamheten uppfyller de krav på kvalitet och säkerhet som ställs på motsvarande offentlig verksamhet.

Dessa framsteg hotas nu ifall vänsterblocket kommer till makten. Etableringsfrihetsfrågan är en fråga där vänsterblocket är djupt splittrat. Miljöpartiet har en mer positiv syn på valfrihet, men riskerar att bli överkört av Socialdemokraterna och Vänsterpartiet som hårdnackat

motsatt sig etableringsfriheten. I en av de största sverigefinska kommunerna, Södertälje, säger dessa partier nej till finskspråkig friskola.

Både Socialdemokraterna och Vänsterpartiet vill också ge kommuner beslutanderätten i samband med nyetablering av förskolor och ta bort barnomsorgspengen. Genom att återinföra rätten för kommuner att besluta om enskilda förskolor, avskaffa barnomsorgspengen och ha närhetsprincip vid erbjudande om förskoleplats kommer en sådan politik att strypa mångfalden av förskolor och minska föräldrars möjligheter att välja en finskspråkig förskola.

Inom grund- och gymnasieskolan finns sverigefinska friskolor på ett antal orter. Dessa fristående alternativ är i hög utsträckning resultatet av ett ideellt engagemang från föräldrar, sverigefinska föreningar och andra minoritetsorganisationer. Vänsterpartiets motstånd mot friskolor är ett hot även mot dessa.

2.3 Högskole- och yrkesutbildning med minoritetsspråksprofil

Folkpartiet vill underlätta för kvalificerade yrkesutbildningar med minoritetsspråksprofil. Detta är särskilt viktigt för de yrkesgrupper som möter människor i vård, omsorg och socialtjänst eller som verkar i andra delar av offentlig förvaltning.

Ett tillräckligt antal lärarstuderande med inriktning på finska och andra minoritetsspråk behöver också säkras för att kunna hålla hög kvalitet i undervisningen. Därför har regeringen i juni 2010 givit i uppdrag åt Högskoleverket att föreslå åtgärder för hur Sverige på ett bättre sätt kan uppfylla åtagandena i Europarådets minoritetskonventioner när det gäller tillgång på lärare som kan undervisa i och på de nationella minoritetsspråken. Folkpartiet kommer noga att följa resultatet och driva på för att tillgången på lärare ska vara god.

3 Stärk rätten till vård, omsorg och socialtjänst på finska

Sedan nyåret 2010 finns en generell rätt för individer i hela Sverige att få äldreomsorg på finska om kommunen har tillgång till språkkunnig personal. Vi anser nu att det är dags att ta nästa steg mot heltäckande offentlig service på finska. Annan vård, omsorg och socialtjänst är då särskilt angelägna områden.

Inom vården, omsorgen och socialtjänsten ställs den enskilda människan inför situationer där han eller hon ska sätta ord på sina djupt personliga förhållanden. Individen ska tala om sina problem eller berätta om kroppsliga eller psykiska symptom inför vårdgivaren eller socialtjänsten. I dessa sammanhang är det särskilt viktigt att kunna använda ett minoritetsspråk.

Vi vill därför ge invånare i hela landet rätt att få använda finska inom vård, omsorg och socialtjänsten om kommunen eller landstinget har tillgång till finsktalande personal. Det gäller i första hand primärvård, missbruksvård, psykiatri och handikappomsorg. Samma rättighet som nu gäller äldreomsorgen ska alltså utvidgas till dessa områden. En självklar förutsättning är att den finsktalande anställda har den yrkeskompetens som krävs för att möta individen i hans eller hennes situation.

För att detta ska få genomslag i praktiken måste det offentliga också underlätta för alternativ med språkprofil att etablera sig. Tre saker är grundläggande: etableringsfrihet för alternativen, valfrihet för den enskilde, och tillgång till information så att den enskilde kan utnyttja sin valfrihet.

Därför är Alliansens valfrihetsreformer inom vård och omsorg särskilt viktiga för finsktalande. Lagen om valfrihetssystem (LOV), som genomförs i allt fler kommuner, har gjort det mycket lättare för den enskilde att välja privata alternativ med språkprofil. Även de vårdvalsreformer som införts i många borgerligt styrda landsting bygger på de tre nämnda principerna.

Hela detta system hotas dock av att vänsterblocket vill avskaffa vårdgivarnas etableringsfrihet. När vänsterblocket talar om att landstinget/regionen ska kunna ”styra resurser och lokalisering dit dessa bäst behövs” betyder det i praktiken att landstingspolitiker och tjänstemän ska detaljreglerna vilka vårdgivare som ska få finnas var. Då kommer alternativ som inriktar sig på minoriteter att komma i kläm. Vi vill i stället att mer av makten lämnas över till den enskilda patienten som kan välja vård, med språklig profil om så önskas.

4 Stärk äldres rättigheter

4.1 Valfrihet även för äldre

När man blir äldre och minnet börjar svikta tappar man ofta de språk som inte är modersmålet. Den som glömt svenskan och hamnar på ett äldreboende där det inte finns andra finsktalande bland personalen eller övriga boende försätts i ett tillstånd av total språklig isolering med stort mänskligt lidande som följd. En sådan behandling av äldre är direkt inhuman.

Mellan två och tre procent av landets äldre befolkning har finska som förstaspråk, och framöver kommer antalet äldre finskspråkiga att öka kraftigt genom den sverigefinska befolkningens demografiska struktur. Efterfrågan på äldreomsorg med finskspråkig profil ökar snabbt. Redan i juni 2001 redovisade Socialstyrelsen i ett uppdrag att det inte behöver medföra större kostnader att erbjuda en anpassad äldreomsorg.

Ett aktuellt fall inom äldreomsorgen har tydligt påvisat att det inte är lätt för enskilda äldre och deras anhöriga att kunna påverka sin situation där de egna önskemålen och behoven ska kunna få styra val av boende. Folkpartiet ser mycket allvarligt på detta problem.

För att stärka rättigheterna för finsktalande äldre behövs en kombination av olika åtgärder. Viktigast av allt är att fortsätta stärka den enskildes valfrihet inom äldreomsorgen och uppmuntra enskilda alternativ. Lagen om valfrihetssystem (LOV) bör användas i alla kommuner och därmed bli obligatorisk. Vi vill också att man inom offentlig sektor ska arbeta mer med att matcha personal med språkkunskaper med finsktalande äldre. Vi vill dessutom driva på för att fler kommuner samarbetar för att möta behovet av äldreomsorg på finska eller andra språk.

Valfrihet, etableringsfrihet och ökad samverkan stärker invånares rätt i hela landet att välja äldreomsorg där det finns finsktalande personal. Även på detta område finns dock hot från vänsterblocket att ta bort etableringsfriheten för privata äldreboenden.

Folkpartiets välfärdsmodell, där vi slår vakt om en skattefinansierad omsorg och ger individen möjlighet att välja hur omsorgen ska vara utformad, flyttar makten från politiker och förvaltningar till den enskilde. Med ökad valfrihet blir det lättare för individen att om så önskas välja en äldreomsorgslösning med språkprofil. Även med bastu om man så önskar!

4.2 Bra information till enskilda

Rätten för den enskilde att välja äldreomsorg innebär att trycket ökar på kommunerna eller privata utförare att ge ordentlig information om t.ex. språklig profil. Det är bra. Varje individ behöver tillgång till information om vilka enheter inom äldreomsorgen som har finsktalande personal, oavsett om de sköts offentligt eller privat. För kommunerna bör detta ses som en naturlig del av servicen till allmänheten. För enskilda aktörer borde det vara en självklar fördel i konkurrensen att kunna erbjuda personal som talar finska eller andra minoritetsspråk.

Kommuner måste redan idag tillhandahålla information om det finns förskolor och skolor som bedrivs på finska språket. Även detta behöver följas upp. Den liberala vägen dit är genom enskildas rätt till information, valfrihet och etableringsfrihet. Det handlar om konsumentmakt. Den enskildes rätt till information i kombination med stärkt valfrihet, gör att äldre själva i högre grad kan påverka sin situation.

Folkpartiet har länge drivit på för att kommuner ska inrätta kommunala äldreombud som kan hjälpa äldre personer och deras anhöriga med frågor som rör vård och omsorg. Vi vill fortsätta att driva på för att fler kommuner inrättar detta. Dessa bör besitta minoritetskompetens så att de kan bistå äldre personer och deras anhöriga även i frågor som rör vård och omsorg på finska språket.

4.3 Samarbete mellan kommuner

Vi vill kraftigt uppmana alla kommuner att samverka om äldreomsorg med språkprofil. Redan idag finns det möjlighet att samverka mellan olika kommuner för att tillgodose individens behov av omsorg på minoritetsspråk, men detta behöver få större genomslag. Ett gott exempel på detta finns i det samarbete om finskspråkig äldreomsorg som inletts mellan Upplands Väsby och Sigtuna kommuner.

I vissa kommuner finns inte underlag för att ha äldrevård med en särskild språkkompetens i kommunens regi eller i privat regi. Då vill vi uppmantra att kommunen köper platser av en annan kommun. För att inte hämma utvecklingen av lösningar ser vi gärna att kommunerna hittar långsiktiga lösningar så att risken att inte ha underlag med finsktalande äldre över tid inte hämmar utvecklingen av platser. Vi vill också uppmantra att kommunerna utvecklar strategier för att skapa kontinuitet i språkkompetensen på särskilda äldreboenden.

Genom den ändring av socialtjänstlagen som gäller sedan årsskiftet finns alla möjligheter att se till att äldre med behov av särskild språkkompetens hos personalen kan få det. Vissa rättsfall tyder dock på att det att individen ibland hamnar i kläm. Vi vill följa dessa rättsfall i högre instanser. Om rättspraxis visar att individen inte får de möjligheter som var intentionerna med lagstiftningen är vi beredda att se över den.

Vi anser också att Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att sprida information till kommuner och entreprenörer i äldreomsorgen om olika positiva exempel på hur äldreomsorg med språkprofil kan organiseras.

5 Sveriges medie- och kulturliv finns också på finska

Folkpartiet anser att medieutrymmet för minoriteter är en del av själva kärnan i public service-uppdraget, eftersom målgruppen ofta är för liten för att verksamheten ska bära sig marknadsmässigt. Europarådets minoritetsspråkskonvention framhåller också särskilt detta behov. Vi värnar public service-sändningarna på finska och andra minoritetsspråk.

Vi vill också att tidskriftsstödet inom kulturområdet beaktar det faktum att Sverige har officiellt erkända nationella minoriteter. Vi vill titta närmare på olika idéer för att bidra till större medieutrymme för minoritetsspråk, samtidigt som vi anser att den exakta bidragstilldelningen till kultursektorn inte ska vara politiskt detaljstyrd.

Arbetet för att tillgängliggöra kvalitetskultur från Sverige utomlands (till exempel via Svenska institutets verksamhet) ska självklart också inkludera den del av kulturlivet i Sverige som utövas på finska eller andra minoritetsspråk.

6 Erkänn finska språket i grundlagen

Från årsskiftet 2010/11 kommer samernas ställning som urfolk att synliggöras i regeringsformen. Det är en principiellt viktig markering, och ett erkännande av att Sverige inte är och aldrig varit ett kulturellt och språkligt homogent land. Av samma skäl är det önskvärt att också synliggöra de fem nationella minoriteterna och minoritetsspråken genom att uttryckligen räkna upp dem i regeringsformen. Det skulle också ge den svenska minoritetspolitiken en konstitutionell förankring och långsiktighet som hittills saknats.

I dag talar regeringsformens målsättningsparagraf i 1 kap. 2 § om ”etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter”. Men etniska minoriteter är inte detsamma som nationella minoriteter, utan denna paragraf handlar också om andra i och för sig angelägna frågor, t.ex. invandrades möjligheter att bevara en kulturgemenskap i sitt nya land. De nationella minoriteterna och minoritetsspråken förtjänar att namnges i vår gemensamma grundlag.

Vi ser mycket positivt på att det samiska folket nu kommer att synliggöras i regeringsformen. Folkpartiet anser att nästa steg bör vara att också erkänna våra fem nationella minoriteter och minoritetsspråk i grundlagen.